

Köszöntő

A *Pro Publico Bono* – Magyar Közigazgatás folyóiratunk e száma a közigazgatás- és jogtörténeti közleményeké. Különös apropót adott minderre, hogy 140. évfordulóját ünnepeltük a Kihágásokról szóló 1879. évi XL. törvénycikknek. A Nemzeti Közszolgálati Egyetemen tartott tudományos konferencián jelen sorok írójától elhangzott, a jogtörténettel és a történeti megközelítést tisztelőkkel szembeni illetlen kérdés: miért is tartjuk fontosnak, hogy egy közel másfél évszázados büntető törvénykönyvre emlékezzünk a 21. században? A választ a lapunkban olvasható közlemények adják meg, amelyek a konferencia-előadások alapján készültek. Olvasva a történeti visszatekintéseket, ráeszmélhetünk, hogy – a tudós tanulságokon túl – valójában küzdünk az elmúlás, saját korunk és alkotásaink elmúlása ellen is. Kiássuk hát időről időre az idő homoktengeréből régi értékeinket, és emlékezünk. Emlékezünk, és közben reménykedünk, hogy talán az utókor is így tesz majd velünk. Ezen túl még ott a kíváncsiság is, tudni, hogy egy olyan korban, amelyet csak könyvekből ismerünk, mit gondoltak olyan problémákról, mint a jogkövetés ösztönzése és a jogérvényesítés kikényszerítése. Tanulni akarunk arról, hogy milyen válaszokat adtak úkapáink a jogsértés ősi jelenségére, és aztán miért változott évtizedekkel később a 20. században a korábban jónak tűnő jogi modell, koncepció és jogintézmény. A változás okait és az elmúlás magyarázatát keressük. A változás triviális okai között ott találjuk a politikai megközelítést, az ideológiát, a gazdasági intézményeket, a társadalmi közfelfogást, sőt a társadalmi etika változásait. Ezek mind-mind alakították a jogintézményeket, miközben a jogkövetés alapproblémái szinte változatlanok maradtak: milyen jogi eszközökkel lehet a jogérvényesítést és a jogkövetést javítani? A kihágás jogintézménye végül eltűnt a magyar jogból. De mennyire volt érdemi vagy csupán névleges ez a változás? Az 1879. évi törvénycikk indoklásában a kor jogi bölcsessége köszön ránk: „[A] praeventiv justitiában található fel a kapocs, mely az egyes kihágásokat egy közös keretben egyesíti”, folytatva „helyesebb, célszerűbb a rendőri kihágásokat külön törvénykönyvbe foglalni és nem az általános büntető törvénykönyv külön részében” rendelkezni. Talán nem gondolnánk, de az állatkínzás már 1879-ben (sőt korábban is) rendőri büntetés terhe alatt megtiltatott. A miniszteri indoklás szerint „[a]z állatkínzást a műveltebb nemzetek törvényhozásai büntetéssel sújtják, mert az erkölcsiség szabályainak durva megsértései közvetve a jogrendet is veszélyeztetik; ilyenmű cselekmények elvadítják a kedélyt, és másoknak botránkoztatásul szolgálnak. E tekintetből már az 1843-ki törvényhozás az állatkínzásra vonatkozó intézkedéssel egészítette ki az országos választmány javaslatát, s ezen intézkedés szüksége ma sem csökkent.” 1950 és 1955 között a kihágások egy része bűncselekménnyé vált, másik részük szabálysértéssé minősült. Vajon miért szűnt meg névlegesen a kihágás intézménye?

Ténylegesen változott-e a jogérvényesítéssel kapcsolatos felfogás? 1968-ra a kriminális szabálysértések közös szabályozást kaptak a közigazgatás-ellenes szabálysértésekkel, és elindult egy közjogi kísérlet, amely közel 50 éven át tartott. A szabálysértési jog kényszerítő ereje már a szocialista jogrendszerben is meggyengült, a piacgazdaság keretei között pedig végképp elvesztette jogérvényesítő hatását a közigazgatás területén. A jogpolitikai következtetések levonása csak a 2012-es szabálysértési törvényben történt meg. A szabálysértések részben bírói hatáskörbe kerültek, 2020-ra pedig a közigazgatási szervek hatáskörének utolsó maradványai is megszűntek, és (újra) a rendőrség kapott általános szabálysértési hatáskört. A változások kanyargós útja, vargabetűi, a jogintézmények sajátos mutációi mögötti indokok egy-egy korszak lenyomatai. A korokon átívelő motívum megtalálni a jogrendszerbe illeszthető legjobb formákat és módokat az állami jogérvényesítés hatékonnyá tételére, a „represszió általi prevenció” eszközeire. A szabályozás tömege egyre nőtt, a 2012-es szabálysértési törvény általános és eljárási részének 165 paragrafusához képest az 1968. évi I. törvény 87 szakaszával karcsú balerinának tűnik. Az elmúlt 140 évet felülnézetből áttekintve azonban a kihágási törvénytől a három szabálysértési törvényen átívelő kísérletek, reformok, új szabályozások és hatáskör-átcsoportosítások története mulékony tüneménynek tűnik az állami jogérvényesítés fejlődéstörténetében. A tanulságok azonban fontosak! Napjainkban egy világvjárvány közepén állunk, és a legtöbb, amit tehetünk, a biztonsági és közegészségügyi szabályok betartása. A hatékony jogérvényesítés és a szankciók életek százait, ezreit menthetik meg. A járványon majd túl leszünk, és szeretnénk tudni, hogy 50 vagy 100 év múlva merre fog kanyarogni a bagatellkriminalitás szabályozástörténete, milyen új kísérletek várnak még a jogterületre, és fontosnak tartja-e még a jövő tudománya, hogy a régi korok törvényeire emlékezzen. Folyóiratunk jelen száma talán az utókort is arra inti majd, hogy emlékezni és tanulni kell a múltból.

Lectori Salutem!

Kis Norbert,
egyetemi tanár,
főszerkesztő